

9 באוגוסט 2015

לכבוד
מר בנימין נתניהו
ראש ממשלת ישראל
קריית בן גוריון 1
ירושלים
בפקס: 02-5605000

הנדון: החלטת הממשלה בנושא עוטף ירושלים – עשור של התחייבויות לא ממומשות

1. אנו מתכבדים לפנות אליך בסוגיית מצבן החמור והמידרדר של השכונות הירושלמיות המצויות מעבר לחומת הפרדה, ולבקש את התערבותך לטובת שינוי מן היסוד של התנהלות הרשויות כלפי תושבי ותושבות השכונות הללו. על אף החלטת ממשלה בנושא מלפני עשור, ועל אף התחייבויות שונות שניתנו במסגרת עתירות לבג"ץ, לא מומשו עד היום ההבטחות הרבות שניתנו לתושבים, אשר נועדו להבטיח את השמירה על זכויותיהם ואת הקשר השוטף שלהם עם שאר חלקי העיר לאחר הקמת החומה. במקום זאת, השכונות "נותקו", נזנחו על ידי הרשויות, התשתיות שלהן קרסו, ותושבי המקום מצאו עצמם חיים בשטח הפקר גמור, המאלץ אותם להתמודד לבד עם שלל הבעיות שנוצרו. נוכח ההפרה השיטתית של זכויות התושבים, מוטלת חובה על הממשלה לגבש בדחיפות תוכנית למימוש ההתחייבויות שניתנו, ולפתרון מגוון הבעיות הקשות שמהן הם סובלים. היות והשינוי דורש את מעורבותן של מספר רב של רשויות, יש צורך לטעמנו בהקמת צוות בין-משרדי שיוביל את המהלך, וזאת תוך פרק זמן סביר.
2. בתאריך 10.7.2005 התקבלה [החלטת הממשלה מס' 3783](#) – "היערכות משרדי הממשלה בנושא "עוטף ירושלים" והטיפול באוכלוסיה במרחב ירושלים כתוצאה מהקמת הגדר" (להלן: "ההחלטה" או "החלטת הממשלה"). ההחלטה נועדה לקבוע היערכות מיוחדת שתאפשר המשך חיים תקינים של התושבים והתושבות בשכונות הירושלמיות שנותרו מעבר לחומה, כמו גם שמירה על מרקם החיים המשותף לכלל התושבים הפלסטינים משני עברי החומה.
3. החלטת הממשלה הטילה אחריות לביצוע היערכות מיוחדת על עיריית ירושלים, משרד הביטחון, המשרד לביטחון פנים, משרד החינוך, משרד הבריאות, משרד התקשורת, דואר ישראל, משרד הרווחה, המוסד לביטוח לאומי, משרד התחבורה, משרד הפנים, ומשרד התעסוקה. (בנספח למכתב מצורפת טבלה, המפרטת את ההיערכות שנדרשה במסגרת ההחלטה מכל רשות או משרד, ואת מה שהתבצע בפועל בעשור החולף).
4. ממשלת ישראל הדגישה בזמנו, כי אין בהקמתה של החומה כדי לפגוע בזכויות של תושבי השכונות, המתגוררים בתוך השטח שסופח לישראל בשנת 1967, ומחזיקים בתעודות זהות ישראליות. ההחלטה התבססה על ההבנה, שמהרגע שישראל החילה על שכונות ירושלים

המזרחית את ריבונותה, מחובתה גם לשמור על מכלול הזכויות המובטחות לכל תושב/ת על פי הדין הישראלי והבינלאומי.

5. ההיערכות נועדה לאפשר חיים תקינים של עשרות אלפי תושבי כפר עקב וסמירמיס (העוברים במחסום קלנדיה), ושל עשרות אלפי תושבי ראס ח'מיס, ראס שחאדה, שכונת השלום ומחנה הפליטים שועפאט (העוברים במחסום מחנה שועפאט). על המינהל הקהילתי שהוקם בעקבות ההחלטה הוטל לדאוג גם לתושבי "המובלעות" הירושלמיות שמעבר לחומה באזור ג'בל מוכבר ו-וואלגיה שבדרום העיר.

6. בסיפא של החלטה צוין, כי ממלא מקום ראש הממשלה ימונה ליו"ר ועדת מנכ"לים בין-משרדית, שתוביל את ההיערכות ותפקח עליה. השר יעקב אדרי, שהתמנה לעסוק בנושא כשנה לאחר מכן, דיווח במליאת הכנסת על "שיפור אדיר במתן השירותים לאוכלוסיה [...] כל משרדי הממשלה והגופים נותני השירותים נערכו לעמוד בהחלטת הממשלה" (תשובת השר לשאלתא מס. 70 מתאריך 29.11.2006). בנוסף להיערכות של משרדי הממשלה, הוביל המטה לביטחון לאומי (המל"ל) עבודת מטה בשיתוף גופים אזרחיים וביטחוניים בסוגיית אופן הפעלת המחסומים הרצוי ב"עוטף ירושלים". המלצות המל"ל אומצו על ידי הממשלה במרץ 2005 (ר' "[פעילות המעברים בין ישראל ובין אזור יהודה ושומרון](#)") בדוח מבקר המדינה 61'א' מחודש מרץ 2011).

7. החלטת הממשלה, עבודת המטה בסוגיית המחסומים וההבטחות הנלוות להן הוצגו בפני שופטי בג"ץ במסגרת הדיונים בעתירות נגד תוואי החומה. העתירות נדחו על בסיס ההנחה, כי הפגיעה בזכויות יסוד שתיגרם מהקמת החומה היא סבירה ומידתית בכפוף לקיום התחייבויות המדינה, ובכללן החלטת הממשלה האמורה (ר' בג"ץ 5488/04 **מועצה מקומית אלראם ואח' נ' ממשלת ישראל ואח'** (13.12.2006) (להלן: **עניין אלראם**) ובג"ץ 6193/05 **ועד תושבי ראס חמיס ואח' נ' הרשות המוסמכת עפ"י חוק להסדר תפיסת מקרקעים הגורמים הנוגעים בדבר**). (להלן: **עניין ראס חמיס**)).

8. מפסקי דין אלו עולה בבירור, כי הלגיטימציה לבניית החומה הותנתה במימוש ההיערכות של המשרדים הנוגעים בדבר ובקיומם של זמני מעבר סבירים במחסומים, כפי שהתחייבה המדינה בפני בית המשפט:

"המסקנה היא כי תוואי הגדר מקיים את מבחן המידתיות 'במובן הצר' מבוססת על ההנחה כי החלטת הממשלה (מיום 10.7.2005) בדבר 'הטיפול באוכלוסיה במרחב ירושלים כתוצאה מהקמת הגדר' תיושם על ידי כל הגורמים הנוגעים בדבר." (פסקה 59 לפסק הדין בעניין **אלראם**).

9. אלא שהעשור שחלף מאז התקבלה החלטת הממשלה התאפיין בהפרתן השיטתית של התחייבויות אלו. המדיניות שנלוותה להקמת החומה בירושלים הפכה את השכונות לשטח הפקר גמור, ל-No Man's Land, שאף גורם אחראי אינו מתעניין בו ואין מי שלוקח עליו אחריות. מדיניות זו פוגעת פגיעה אנושה בשורה ארוכה של זכויות יסוד של עשרות אלפי

תושבות ותושבים, ובהן הזכות לכבוד, לבריאות, לחינוך, לחופש תנועה, ועוד. השארת המדיניות הנוכחית על כנה מהווה הזנחה נפשעת כלפי אוכלוסייה שלמה.

10. מספרם הכולל של התושבים המתגוררים כיום באזורים הירושלמיים שמעבר לחומה כלל אינו ידוע לרשויות. היעדרו של מידע רשמי ואמין הנוגע למספר התושבים ממחיש היטב את התעלמות הרשויות מהנעשה מעבר לחומה. בהתבסס על מקורות מידע שונים, אנו אומדים את מספרם, בזהירות, בלמעלה מ-120,000 אישה ואיש. מרביתם הם בעלי תעודות זהות ישראליות, ומעמדם הוא של תושבי קבע בישראל, בדומה לשאר תושבי ירושלים המזרחית. ישנם גם תושבי שטחים המתגוררים בשכונות אלו, בדרך כלל בשל קשרי נישואין לפלסטינית/בעלת תעודת זהות ישראלית.

11. מלבד שוטרים וחיילים, המאיישים את המחסומים בפתח השכונות, אין כיום בשכונות הללו כל נוכחות של רשויות ישראליות. אפילו עיריית ירושלים, ששכונות ומובלעות אלו נמצאות בתחומה המוניציפלי, אוסרת על פי רוב כניסה של עובדי העירייה לאזור. כאמור, עיריית ירושלים איננה יודעת מהו מספר התושבים המתגוררים בכל שכונה ואיננה יודעת לעמוד את הצרכים והשירותים שנדרשים להם. נציין, כי ישראל אוסרת על הרשויות הפלסטיניות לפעול בשכונות אלו בשל היותן בתוך שטחה המוניציפלי של ירושלים.

12. במשך שנים הציפו האגודה לזכויות האזרח וגורמים נוספים את הבעיות החריפות שבשכונות שמעבר לחומה בפני הרשויות הרלוונטיות, ובהן עיריית ירושלים, משטרת ירושלים וועדות הכנסת. על אף שישנה הסכמה גורפת כי מצבן של השכונות קשה מנשוא, ולמרות ההפרה הברורה של התחייבויות הממשלה, ההתנערות של הרשויות נמשכת כבר עשור.

13. מאז ניתוק השכונות ממרכז החיים העירוני בירושלים, כל יציאה מחייבת את התושבים לעבור בידוק ביטחוני הכרוך בזמני המתנה ממושכים. ההזנחה של השכונות מקיפה את כל היבטי החיים, ותוצאותיה חריפות במיוחד נוכח הגידול באוכלוסייה בעשור החולף. בכל האזור קיים מחסור חריף בבתי ספר, בגני משחקים, בצינורות מים וביוב ואפילו בתאורת רחוב. הכבישים בשכונות אלו מלאי מהמורות או כלל אינם סלולים, הזבל מצטבר בצדי הדרך, ובימות הגשם הרחובות מוצפים ימים שלמים.

14. המצב הבלתי אפשרי שנוצר אילץ את התושבים להיכנס לנעלי הרשויות וליצור יש מאין, ללא תקציב וללא שלטון. ועדים מקומיים אוספים כספים מהדיירים ומשתמשים בהם לסלילת כבישים ולהנחת צינורות ביוב וניקוז. יזמים מקימים בתי ספר וגני ילדים חדשים. צוותי חירום שהוקמו בשנים האחרונות מעניקים עזרה ראשונה, מפנים לבתי חולים, ומכבים שריפות. יחד עם זאת, ברור כי אין ביכולתן של התארגנויות אלטרנטיביות אלו להחליף שלטון, ואין ביוזמות המקומיות כדי לפטור את הרשויות מאחריותן. הבעיות והפגיעות החמורות בזכויות התושבים, אשר יפורטו להלן, דורשות שידוד מערכות מקיף והקצאת משאבים רבים לטובת העניין.

המחסומים והפגיעה בחופש התנועה

"שגרת חייהם של תושבים רבים מבוססת על זיקה הדוקה לירושלים. הגדר מונעת מעבר חופשי, בלתי מבוקר [...] בכך פוגעת הגדר בחופש התנועה של התושבים. הכבדת הנגישות לירושלים טומנת בחובה פגיעה גם בזכות לחינוך, בזכות לבריאות ובחופש הדת והפולחן. פרנסת התושבים וחופש העיסוק שלהם נפגעים גם הם. הגדר עלולה לשבש קשרי משפחה וקהילה [...] מצב דברים זה פוגע בתושבים אשר כל כניסה לירושלים וחזרה ממנה כפופים למגבלות שהן טבעיות למשטר של רישוי ובידוק".
(סעיף 49 לפסק דינו של הנשיא אהרון ברק, בעניין **אלראם**)

15. מחסום קלנדיה ומחסום מחנה הפליטים שועפאט שבצפון ירושלים, כמו גם מחסום סוואחרה שבדרומה, שונים ממחסומים אחרים בכך שהם ממוקמים בתוך שטחה המוניציפלי של ירושלים, באופן שמפריד בין שכונות שונות של אותה העיר.

16. הגדר והמחסומים בירושלים יצרו מגבלות קבועות על חופש התנועה של התושבים בשם השמירה על ביטחון המדינה, כאמור, תוך מתן הבטחה מפורשת כי יתקיים "מעבר לשני הכיוונים בזמן סביר" (סעיף ב(1) להחלטת הממשלה) ו"משטר נגישות סביר לירושלים" (פסקה 55 לפסק הדין בעניין **אלראם**).

17. **בפועל, זמני ההמתנה הארוכים והתנאים הבלתי סבירים שנוצרו במחסומים מפריס הבטחה זו מדי יום. בשל הקשיים הבלתי סבירים הכרוכים במעבר במחסומים, יצרה החומה ניתוק של עשרות אלפי תושבות ותושבים מהמרכז העירוני אליו הם משתייכים, וזאת בניגוד להתחייבויות המפורשות של המדינה.**

מחסום קלנדיה:

18. תושבי ירושלים והגדה המערבית הנאלצים לעבור דרך מחסום קלנדיה סובלים דרך קבע מעיכובים ארוכים. במסגרת הדיונים בבג"ץ הבטיחו נציגי המדינה כי משך ההמתנה בשעות השיא בקלנדיה יעמוד על 15 דקות למעבר כלי רכב ו-25 דקות למעבר הולכי רגל (פסק הדין בעניין **אלראם**, פסקה 36, והודעת המדינה בבג"ץ 6080/04 ד"ר **אחמד בדר מסלמאני ואח' נ' ראש הממשלה** מיום 2.5.2006) במציאות, זמני המעבר ברכב ארוכים הרבה יותר, ועשויים להימשך שעה ולמעלה מכך בשעות העומס. רק שניים מתוך ארבעת הנתביים למעבר כלי רכב אל תוך ירושלים פועלים דרך קבע. נתיב שלישי מיועד לתחבורה ציבורית בלבד, והרביעי נפתח לעתים רחוקות. הולכי רגל סובלים גם כן מזמני המתנה ארוכים יותר מאלו שהתחייבה להם המדינה. למרות שקיימים שישה שרולים להולכי רגל, רק ארבעה פועלים, מתוכם אחד המיועד לכניסה למתחם קבלת השירותים בלבד. בימי שישי, בשבת ובחגים יהודיים המחסום מאויש רק באופן חלקי, וקצב המעבר הופך איטי במיוחד.

19. לאורך העשור החולף פנתה האגודה לזכויות האזרח פעמים רבות ושטחה בפני הגורמים הרלוונטיים את הבעיות החמורות בקלנדיה, שהפך למחסום ידוע לשמצה. בשנת 2012 אף הצגנו בפני הרשויות מחקר שערך בודק מקצועי, אשר העלה את מה שתושבי האזור למדו על

בשרם – שזמני ההמתנה ממושכים פי שניים ויותר מאלו שהובטחו ([פניית האגודה](#)) למפקד משטרת מחוז ירושלים ולמפקד מג"ב עוטף ירושלים מיום 14.5.2012).

20. מאז אף גדל נפח האנשים העוברים דרך מחסום קלנדיה, כך שמה שלא אפשר זמני מעבר סבירים לפני שלוש שנים בוודאי איננו מספק היום. לדברי אל"מ עופר הינדי, ראש מינהל קשת צבעים בפיקוד מרכז, מספר הפלסטינים שאינם בעלי תעודות זהות ישראליות העוברים לתוך ישראל דרך המחסומים עלה במהלך 2013 בכ-40% ([פרוטוקול](#)) ישיבת הוועדה לפניית הציבור בכנסת מיום 19.2.2014). בפגישות עתיות שאנו עורכות עמו, עדכן אותנו אל"מ הינדי על תוכניות לשיפוץ ולשינוי מסלולי נסיעת כלי הרכב הפרטיים והתחבורה הציבורית במחסום קלנדיה. אנו מברכים על השינוי הצפוי, אולם סוברים כי שינוי זה לבדו לא יצליח להוריד את זמני ההמתנה בקלנדיה באופן הנדרש.

מחסום שועפאט:

21. עם בנייתו של מסוף מעבר חדש במחסום מחנה הפליטים שועפאט, הבטיחו הרשויות לבג"ץ כי המעבר החדש שייבנה ימנה שמונה שרולים להולכי רגל וארבעה מסלולים לכלי רכב, באופן שיאפשר זמני המתנה של 20-30 דקות לכל היותר, ומעבר של 5,000 תושבים בשעה בין השעות 00:00-06:00 בבוקר (פסקה 4 בפסק הדין בעניין **ראס חמיס**). בית המשפט פסק כי תוואי הגדר הינו מידתי בכפוף ליישום התחייבויות אלה בעניין זמני מעבר.

22. בפועל, ישנו שרול בודד שדרכו נכנסים רגלית אל תוך ירושלים. אחד מארבעת מסלולי כלי הרכב סגור באופן קבוע. גם נתיב ייעודי לתחבורה ציבורית מעולם לא נסלל. מציאות זו מייצרת עומסים יום-יומיים, כאשר בשעות העומס זמן ההמתנה של הנוסעים ברכב חורג משמעותית מההתחייבות לזמני המתנה של 20-30 דקות.

הכבישים המובילים למחסומים:

23. מפגישות שאנו עורכים מעת לעת עם נציגי המשטרה והצבא עולה, כי הם סוברים שזמני המעבר קצרים יחסית, שכן המדידות שהם עורכים כוללות רק את זמן המעבר מרגע הכניסה למתחם המחסום ועד היציאה ממנו, מרחק של כמה עשרות מטרים. אופן מדידה זה מתעלם מפקקי התנועה הכבדים שיוצרים המחסום והכביש הצר והרעוע המוביל אליו, אשר מוסיפים חצי שעה ויותר לזמן המעבר בפועל. עשרות אלפי התושבים המשתמשים בשני המחסומים נאלצים להידחק בכביש יחיד המוביל אל המחסום וממנו. הנתונים שמציגים כוחות הביטחון מתארים תמונה חלקית בלבד, וכלל אינם מתיישבים עם המציאות ועם תכליתן של הבטחות המדינה ופסקי הדין של בג"ץ להבטיח שהפגיעה בחופש התנועה של התושבים ובמרקם חייהם תהיה סבירה.

24. תושבי השכונות פנו שוב ושוב לצבא ולעיריית ירושלים, וביקשו מהם לסלול כבישים נוספים שיובילו אל המחסומים. דרישות אלו מעולם לא נענו. בימים אלו מנסים תושבי אזור מחנה שועפאט לסלול בעצמם ועל חשבונם כביש טבעת חדש, בצמוד לחומה.

25. נוסף על העומסים, צוואר הבקבוק אל המחסום וממנו מונע את האפשרות של הגעה מהירה של שירותי חירום, כגון אמבולנסים ורכבי כיבוי אש, וחושף את התושבים לסכנת חיים. בשנתיים האחרונות פנינו לצבא מספר פעמים, התרענו על הסכנות ודרשנו הכנתה של תוכנית מסודרת לפינוי ולטיפול במקרה של אירוע רב נפגעים, כמו שריפה או רעידת אדמה. דרישתנו טרם נענתה.

נגישות לשירותים ממשלתיים

26. בהחלטת הממשלה נקבע, כי בתוך מחסום קלנדיה ובתוך מחסום מחנה שועפאט יוקמו מתחמי שירותים, שבהם יסופקו שירותים ממשלתיים לתושבי השכונות שנותרו מעבר לחומה: שירותי ביטוח לאומי, משרד הרישוי, רשות האוכלוסין וההגירה (משרד הפנים), דואר ושירות התעסוקה.

27. פסקי הדין שאישרו את תוואי הגדר נתנו למתחמים המתוכננים משקל רב (ראו למשל סעיף 24 לפסק הדין בעניין **ראס חמיס**, סעיף 58 לפסק הדין בעניין **אלראם**), אולם המציאות מלמדת כי הרשויות כשלו ביישום הוראות אלו.

28. **במחסום מחנה שועפאט מעולם לא הוקם מתחם למתן שירותים.**

29. **במחסום קלנדיה אכן קיים מתחם שירותים, אולם נגישותו הבעייתית, בלשון המעטה, בשילוב עם השירותים המוגבלים מאוד הניתנים בו בימים שונים בשבוע, מותיר אותו חסר תועלת ממשית. התוצאה היא שבפועל, מרבית התושבים עוברים את המחסומים העמוסים ונוסעים למרכז העיר כדי לצרוך שם את השירותים שהובטחו להם.**

30. "מתחם השירותים" במחסום קלנדיה כולל:

א. אשנב שירותי ביטוח לאומי, שפתוח בימי ג' למשך ארבע שעות בלבד. האשנב חזר בתחילת יוני לפעילות לאחר כשנה בו היה סגור לחלוטין. (ר' [תשובה של המוסד לביטוח לאומי](#) מיום 23.7.2015).

ב. שירות התעסוקה, שנפתח אחת לחודש למשך ארבע שעות, ומעניק שירותי "חתימה" בלבד לדורשי עבודה. לא מתקיימת בו קבלת קהל, ולא ניתן לצרוך בו את השירותים האחרים שמעניק שירות התעסוקה.

ג. סוכנות דואר, שפתוחה רק בימים ב' וה'. על אף שאין חלוקת דואר בשכונות שמעבר לחומה, אין בסוכנות הדואר בקלנדיה תיבות דואר לשימוש התושבים.

31. בעבר כלל המתחם בקלנדיה גם משרד לשירותי מרשם של רשות האוכלוסין וההגירה (משרד הפנים), שהיה פתוח יומיים בשבוע, אולם משרד זה נסגר זה מכבר.

32. שירותים של משרד הרישוי לא קיימים כלל, אף שהובטחו.

33. מועדי הפתיחה והסגירה של השירותים במתחם משתנים תדיר לפי צרכים ביטחוניים ובטיחותיים שונים, כך ששורר חוסר ודאות לגבי המועדים שבהם ניתנים שירותים. כך למשל, המתחם היה סגור למשך שבעה חודשים בשנת 2013, מטעמי בטיחות. המידע המופיע על שלט בכניסה למתחם בדבר השעות וימי הפתיחה של השירותים השונים הניתנים במתחם הוא שגוי.

34. לא זו בלבד שהשירותים הניתנים בקלנדיה מצומצמים ביותר, אלא שבעיות הנגישות למתחם מרוקנת את מטרת המתחם מתוכנה – הנגשת שירותים ממשלתיים לתושבי השכונות. הכניסה למתחם מחייבת מהתושבים להמתין בתורים הארוכים להולכי הרגל במחסום קלנדיה. כך נאלצים התושבים הבאים לצרוך את השירותים הניתנים במתחם לעבור את הבידוק המלא יחד עם כל מי שמבקש לעבור לכיוון ירושלים, וזאת למרות שממתחם השירותים אין כל אפשרות להמשיך ולהיכנס לכיוון ירושלים. כך, תושב או תושבת שמבקשים לקבל שירות במתחם השירותים ואחר כך להמשיך לירושלים, ייאלצו לצאת מהמתחם ולעבור שוב את מסכת הבידוק המייגעת. אף שמצב חלמאי זה מוכר היטב לאחראים על המחסום, לא נעשה מאמץ לשנותו בכדי להקל על התושבים.

חינוך

35. סעיף ג' להחלטת הממשלה מפרט שלושה צעדים משולבים להבטחת הזכות לחינוך מעבר לחומה: בניית מוסדות חינוך חדשים, שכירת כיתות לימוד נוספות, והפעלת מערך הסעות לתלמידים. עשר שנים לאחר מכן עדיין קיים מעבר לחומה מחסור קשה בבתי ספר ובכיתות לימוד, והתלמידים נאלצים להשתמש בהסעות הגוזלות מהם זמן רב.

כיתות לימוד:

36. בשכונות שמעבר לחומה בצפון ירושלים ישנם ארבעה בתי ספר יסודיים רשמיים בלבד (מהם שניים שכוללים מספר כיתות קטן של חטיבת ביניים), אשר מונים בסך הכל 88 כיתות. בנוסף ישנן 5 כיתות גן רשמיות. אין בשכונות אלה אף לא תיכון עירוני אחד. כתוצאה מכך, במערכת החינוך העירונית הרשמית שמעבר לחומה לומדים רק 2,453 תלמידים.

37. את המחסור שנוצר ממלאים, באופן חלקי, בתי ספר שאינם עירוניים, המוקמים ביוזמת התושבים ועמותות פרטיות, ובהם גובים שכר לימוד שעשוי להגיע לאלפי שקלים בשנה. בשכונות ישנן 462 כיתות בבתי ספר שבמעמד מוכר שאינו רשמי, וכן 125 כיתות בבתי ספר פרטיים.

38. יוצא, כי רק 13% מהכיתות בשכונות אלו שייכות לחינוך הרשמי. על פי נתוני המינהל הקהילתי עוטף ירושלים, בשנת 2014 עמד המחסור בכיתות לימוד מעבר לחומה על כ-100 כיתות. ([מכתב של מנהל מינהל הקהילתי עוטף ירושלים](#), מר קולין היימס, לח"כ עדי קול, יו"ר הוועדה לפניית הציבור בכנסת, מיום 4.3.2014). אנו סבורים כי המחסור האמיתי אף גדול יותר, וממשיך לגדול מדי שנה.

39. בעיה נוספת היא, כי מרבית הכיתות הרשמיות שמעבר לחומה הן כיתות לא תקינות בתוך מבנים שכורים שנועדו למגורים, או, במקרה של בית הספר שועפאט בניס ג', בתוך מבנה ששימש מחסן לבעלי חיים. לכן, חוץ מהכיתות החסרות, ישנו צורך אקוטי בבניית כיתות תקינות שיחליפו את הכיתות הללו.

הסעות:

40. נוכח המחסור האדיר בכיתות נאלצים אלפי תלמידים לצאת מדי יום בהסעות לבתי הספר שמעברה השני של החומה. הסעות של עיריית ירושלים מביאות מדי יום כ-3,500 תלמידים מאזור מחנה שועפאט וכ-300 תלמידים נוספים מכפר עקב אל בתי ספר "בתוך" החומה (תשובת עיריית ירושלים לפניית האגודה לזכויות האזרח מיום 14.7.2015). תלמידים אלה מבילים כ-45-90 דקות בדרכים כל יום. עלות ההסעות עומדת על סכום של כ-8 מיליון ש"ח בשנה (כך לפי מכתבו של מר קולין היימס, הוזכר לעיל). מוטב היה לו כסף זה היה מושקע בבניית בתי ספר ראויים בתוך השכונות.

בריאות ונגישות לשירותי חירום

41. סעיף ד' להחלטת הממשלה עוסק בחובות החלות על משרד הבריאות. אף שחיי אדם תלויים במימושן של חובות אלו, מרביתן לא מומשו עד היום. הנגישות הלקויה מאוד לשירותי בריאות מסכנת את התושבות והתושבים ומפרה את זכותם לבריאות ולשלמות הגוף, כפי שאלו מוגדרים בחוק יסוד: כבוד האדם וחירותו, בחוק ביטוח בריאות ממלכתי, התשנ"ד-1994 ובחוק זכויות החולה, התשנ"ו-1996.

42. החלטת הממשלה קבעה כי על משרד הבריאות לעודד בתי חולים לפתוח שלוחות מעבר לחומה, אולם אלו מעולם לא נפתחו. אין בשכונות שמעבר לחומה אף בית חולים או מרכז לרפואת חירום, מלבד בית חולים ליולדות הממוקם באזור כפר עקב.

43. בהחלטה נקבע, כי על המשרד לקבוע נהלי מעבר שיאפשרו מתן שירות מהיר והומני לנזקקים, וכן נהלי מעבר לרופאים ולציוד רפואי מתוך העוטף החוצה. תיאורטית, אכן קיים נוהל של משטרת ישראל הקובע כי כניסה של ניידת מד"א לשכונות באזור מחנה הפליטים שועפאט חייבת בליווי משטרתית בכל שעות היממה, ולאזור כפר עקב – משמונה בערב ועד שבע בבוקר ([נוהל 03-04-015 של משטרת מחוז ירושלים](#)), "ליווי מד"א בשכונות הערביות ובמזרח ירושלים"). אולם בפועל, ניידות מד"א לא עוברות את המחסומים ואינן נכנסות לתוך השכונות כדי לבצע פינויי חירום, אלא ממתונות מצדו השני של המחסום. בפגישה שנערכה ביום 14.6.2015 עם מפקד מחוז ירושלים של המשטרה נאמר לנו, כי ישנה הנחייה שלא להעניק ליווי לניידות מד"א אל תוך השכונות, מחשש שעצם הליווי המשטרתית ייצור הפרות סדר.

44. בלית ברירה, מפוניים התושבים ברכב פרטי או בניידות של הסהר האדום עד בתי החולים בירושלים או עד למחסום, שם הם מועברים בטכניקת "גב אל גב" לניידת של מד"א.

התנהלות זו, הגובה זמן רב, מסכנת את חיי המפונה ועשויה להשפיע באופן דרמטי על בריאותו/ה. נבהיר, כי לא מדובר במקרים חריגים אלא בהתנהלות קבועה הנמשכת מזה מספר שנים, המסכנת את בריאותם ואף את חייהם של כל תושבי האזור.

תשתיות בסיסיות

45. את החלטת הממשלה, המפרטת היערכות קונקרטיית בתחומים מוגדרים, משלימות ההבטחות שנתנה המדינה במסגרת הדיונים בבית המשפט העליון בדבר שמירה על מרקם חיים אחיד בשכונות ירושלים, ומתן שירותים שיאפשרו חיים תקינים בשכונות. כפי שנכתב [בהודעת המדינה](#) לבית המשפט העליון בבג"ץ ראס חמיס:

"[...] אף נדונה סוגיית האספקה של שירותים ממשלתיים ועירוניים שונים בשכונות שמעבר לגדר הביטחון באזור שועפאט, והדרכים להבטיח אספקה ואף שיפור של האופן שבו ניתנים השירותים העירוניים: שיטור, שירותי רווחה, ביוב ומים ותברואה, באמצעות המנהל הקהילתי עוטף ירושלים, שכבר החל לפעול באזור עוטף ירושלים. **השאיפה היא להשוות את רמת התשתיות בעוטף ירושלים לזו הקיימת ביתר חלקי העיר הנמצאים מעברה הישראלי של הגדר**". (פסקה 35 להודעת המדינה בבג"ץ ראס חמיס מיום 20.8.2007; ההדגשה איננה במקור)

46. הקמת מינהל קהילתי עוטף ירושלים, כפי שנקבע בסעיף א' להחלטת הממשלה, נועדה לתת מענה להיערכות ברמה העירונית. בנובמבר 2006, חודשיים לאחר הקמת המינהל הקהילתי, פרסם מנהלו דאז, מר קולין היימס, מסמך חמור המציג תמונת מצב עגומה של השירותים הניתנים בשכונות ברמה העירונית והממשלתית ("[שכונות ירושלים שמעבר לגדר הביטחונות](#)": [תמונת מצב](#)", מינהל קהילתי עוטף ירושלים, נובמבר 2006).

47. במסמך פורטו שורה של צעדים שיש לנקוט בהם כדי לשפר את מצב השכונות, שהיה כבר אז בכי רע ומאז רק הידרדר: על עיריית ירושלים להכין תוכנית מתאר לשכונות, ולשפץ את הכבישים שלא שופצו מזה זמן רב. על חברת הגיחון להרחיב את רשת המים, הביוב והניקוז, שאיננה מתפרסת על פני כל השכונות, וגם היכן שהיא קיימת לא מתאימה לכמות התושבים. כבר אז הזהיר מנהל המינהל כי הקבלנים שאוספים את הזבל לא עומדים בתנאי המכרז, והזבל מתגלגל ברחובות. הוא הבהיר כי יש להתקין תאורת רחוב, לבנות תחנת טיפת חלב באזור מחנה שועפאט, להקים תחנת כיבוי אש במחסום קלנדיה, ועוד.

48. על אף שחלפו מאז כמעט 9 שנים, הפתרונות שהוצגו לא יצאו לפועל, והבעיות שעליהן הצביע המינהל הקהילתי כבר בעת הקמתו רק החריפו. התשתיות הבסיסיות בשכונות הללו, כגון מערכות המים והכבישים, היו במצב גרוע עוד טרם בניית החומה, ומאז הן הלכו וקרסו, בעוד מספר התושבים הצורך אותן הולך וגדל. בביקור בכל אחת מהשכונות, בכל אחד מימות השנה, ניתן להתרשם מהררי זבל, מכבישים מלאי מהמורות, ובימי גשם גם מביוב וסחף

ברחובות ואף בתוך הבתים. היעדר תשתיות ושירותים חיוניים בשכונות אלו יוצרים נזק סביבתי-בריאותי חמור ומתמשך, ומרחב ציבורי שנראה כמו מדינת עולם שלישי.

49. נציין, כי האגודה לזכויות האזרח הגישה במרץ 2014 [עתירה לבג"ץ](#) בשם התושבים, שבמסגרתה דרשנו חיבור של השכונות באזור מחנה הפליטים שועפאט לרשת המים. תאגיד הביוב והמים של ירושלים, הגיחון, הכין תוכניות לשדרוג מערכות המים, הביוב והניקוז באזור, אולם בהיעדר מימון תוכניות אלו לא מומשו עד כה.

50. במענה לפניות חוזרות ונשנות שלנו ושל התושבים לעיריית ירושלים ולגורמים נוספים, נאמר לנו לא פעם כי הבעיות הביטחוניות הן המונעות מתן שירותים ראויים לשכונות. אנו מודעים לכך שהפיכתן של השכונות לשטח הפקר יצרה בהן מציאות ביטחונית קשה ומורכבת. אולם אנו דוחים מכל וכל את הטענה, כי הרשויות הישראליות – שיצרו במעשיהן ובמחדליהן את התוהו ובוהו הזה – פטורות כעת מחובתן לספק באופן מלא את כלל השירותים שלהן זכאים התושבות והתושבים. רשויות המדינה, ובכללן עיריית ירושלים, שהיא הכתובת הראשונה של התושבים, אינן יכולות להצדיק את המשך אזלת היד וההפקרה המוחלטת של האנשים הללו באמצעות הטיעון הביטחוני.

סיכום

51. התושבות והתושבים בשכונות הירושלמיות שמעבר לחומה חיים היום בניתוק מהמרכז העירוני שלהם, וסובלים מהפקרה מחפירה מצד הרשויות הישראליות. תנאי החיים הקשים בשכונות ותנאי המעבר הבלתי נסבלים במחסומים, שפורטו במכתב זה רק על קצה המזלג, מהווים הפרה מתמשכת של התחייבויות הממשלה.

52. כדי לערוך את השינוי היסודי הנדרש, אנו כאמור סוברים, כי יש לגבש בדחיפות תוכנית כוללת למימוש ההתחייבויות שניתנו, ולפתרון מגוון הבעיות הקשות שמהן סובלים התושבים. ישנו צורך בהקמת צוות בין-משרדי שיוביל את המהלך, ויתאם את העבודה של הרשויות השונות, וזאת תוך פרק זמן סביר. העמידה בתוכנית ובהבטחת מחייבת הקצאת משאבים תקציביים ייעודיים, במיוחד על רקע הזמן הרב שחלף והמציאות הקשה שנוצרה בשטח. לטובת העניין, אנו מציעים כי בראשות הצוות ת/יעמוד שר/ה או מנכ"ל/ית משרד.

53. נשמח להיפגש עם כל הגורמים הרלוונטיים ולסייע בקידום פתרונות ראויים. לתשובתכם בהקדם נודה.

בברכה,

נסרין עליאן, עו"ד

רונית סלע

העתקים:

מר יהודה וינשטיין, היועץ המשפטי לממשלה, בפקס 02-6467001
השופט (בדימוס) יוסף שפירא, מבקר המדינה, בפקס 02-6529322
מר יוסי כהן, ראש המטה לביטחון לאומי, בפקס 02-5633769
מר ניר ברקת, ראש עיריית ירושלים, בפקס 02-6296014
מר אמנון מרחב, מנכ"ל עיריית ירושלים, בפקס 02-6296021
גב' נאדרה ג'אבר, מנהלת מינהל קהילתי עוטף ירושלים, בפקס 02-5835782
ניצב משה אדרי, מפקד מחוז ירושלים, משטרת ישראל, בפקס 02-5391466
אל"מ עופר הינדי, ראש מינהל קשת צבעים בפקוד מרכז, בפקס 02-5305388
מר זוהר ינון, מנכ"ל הגיחון, תאגיד הביוב והמים של ירושלים, בפקס 02-5651193
פרופ' ארנון אפק, מנכ"ל משרד הבריאות, בפקס 02-5655966
הגב' מיכל כהן, מנכ"לית משרד החינוך, בפקס 02-5602336

מימוש החלטת הממשלה בנוגע לעוטף ירושלים מיולי 2005

מעודכן נכון ליולי 2015

מחנה שועפאט והשכונות הסמוכות (מעבר למחסום מ.פ. שועפאט)	כפר עקב (האזור מעבר למחסום קלנדיה)	הוראות ההחלטה בחלוקה לרשויות
		עירייה
אין	אין	הקמת מוקד שירותים עירוניים במעברים
הוקם תקציב המינהל קטן מאוד ביחס לצרכים ולגודל האוכלוסיה	הוקם תקציב המינהל קטן מאוד ביחס לצרכים ולגודל האוכלוסיה	הקמת מינהל קהילתי עוטף ירושלים
אין	אין	הסדר רוכלות במעברים
		משרד הביטחון והמשרד לביטחון פנים
כביש יחיד מוביל אל המחסום וממנו. על אף שכמות התנועה גדלה משמעותית, לא נסללו כבישים נוספים והעומס אדיר. חלק מהמסלולים שנוצרו בתוך שטח המחסום סגורים בדרך כלל	כביש יחיד מוביל אל המחסום וממנו. על אף שכמות התנועה גדלה משמעותית, לא נסללו כבישים נוספים והעומס אדיר. חלק מהמסלולים שנוצרו בתוך שטח המחסום סגורים בדרך כלל	הסדרת תנועה רגלית ורכובה בזמן סביר
אין	ישנו נתיב קצר לתחבורה ציבורית, אשר נסגר לעתים קרובות	הסדרת תנועת תחבורה ציבורית
		משרד החינוך והעירייה
קיים בית ספר עירוני 1, יסודי בנים, שהוקם במתחם ששימש בעבר מכלאה של בעלי חיים אין תיכון עירוני	ישנם 3 בתי ספר יסודיים עירוניים, מתוכם 2 שהיו קיימים עוד לפני בניית החומה אין תיכון עירוני	בינוי כיתות, שכירת כיתות
יש הסעות לכ- 3500 תלמידים	יש הסעות רק לכ- 300 תלמידים	הסעות תלמידים לשכונות אחרות בירושלים
		משרד הבריאות
אמבולנסים של מד"א אינם נכנסים.	אמבולנסים של מד"א אינם נכנסים.	קביעת נהלי מעבר של רכבי פינוי חירום

אמבולנסים של הסהר האדום מתעכבים בבידוק שבמחסום	אמבולנסים של הסהר האדום מתעכבים בבידוק שבמחסום	
אין	ישנו רק בית חולים לילדות, שהוקם עוד לפני בניית החומה	עידוד בתי חולים ממזרח ירושלים לפתוח שלוחות מעבר לחומה
3 זכייניות נפתחו מאז החומה	זכיינית 1 נפתחה מאז החומה	עידוד קופות החולים להקים שלוחות מעבר לחומה
		רשות הדואר
אין	קיימת סוכנות דואר במחסום קלנדיה, שפתוחה יומיים בשבוע	סניפי דואר
אין	אין	מרכזי חלוקה (תיבות דואר)
		משרד הרווחה והמוסד לביטוח לאומי
אין	ישנה שלוחה של הביטוח הלאומי בקלנדיה, שפתוחה יום בשבוע	הקמת סניף במעברים
		משרד התחבורה
אין	אין	הקמת נקודה למתן שירותי משרד הרישוי
		משרד הפנים
אין	אין בעבר פעלה בקלנדיה שלוחה של משרד הפנים, שנסגרה	הקמת שלוחה של משרד הפנים
		שירות התעסוקה
אין ניתן לקבל את השירות בקלנדיה	יש	הקלה למי שנדרשים לחתום אבטלה – רק פעם בחודש
אין	אין	קבלת קהל בשלוחות